

Студенттер мен жас ғалымдардың
«ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ БІЛІМ - 2018»
XIII Халықаралық ғылыми конференциясы

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ

XIII Международная научная конференция
студентов и молодых ученых
«НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ - 2018»

The XIII International Scientific Conference
for Students and Young Scientists
«SCIENCE AND EDUCATION - 2018»

12th April 2018, Astana

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ**

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«Ғылым және білім - 2018»
атты XIII Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XIII Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«Наука и образование - 2018»**

**PROCEEDINGS
of the XIII International Scientific Conference
for students and young scholars
«Science and education - 2018»**

2018 жыл 12 сәуір

Астана

УДК 378

ББК 74.58

Ғ 96

Ғ 96

«Ғылым және білім – 2018» атты студенттер мен жас ғалымдардың XIII Халықаралық ғылыми конференциясы = XIII Международная научная конференция студентов и молодых ученых «Наука и образование - 2018» = The XIII International Scientific Conference for students and young scholars «Science and education - 2018». – Астана: <http://www.enu.kz/ru/nauka/nauka-i-obrazovanie/>, 2018. – 7513 стр. (қазақша, орысша, ағылшынша).

ISBN 978-9965-31-997-6

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 378

ББК 74.58

ISBN 978-9965-31-997-6

©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2018

ОТАН ТАРИХЫ ЗЕРТТЕУЛЕРІНДЕГІ ТҮЛҒАТАНУ МӘСЕЛЕЛЕРІ**Иманғалиев Алмас Темирбекович**

Imangaliyev_historian@mail.ru

Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Тарих факультеті
Қазақстан тарихы кафедрасының 1-курс магистранты
Астана, Қазақстан
Ғылыми жетекшісі- Дүкенбаева З.О.

«Өлім – екі түрлі. Бірі – табиғи өлім,
екіншісі – рухани өлім. Біздің мақсатымыз шын
мәніндегі тұлғаларды рухани өлтірмеу» [1,4].

Манаш Қозыбаев

Еліміз егемендік алып, нық даму серпініне көшу арқылы ғылымның жан-жақты салалары даму үстінде. Тәуелсіздіктің алғашқы жылдарында елімізде бірнеше әлеуметтік-мәдени өзгерістер орын алып, осыған орай, тарих ғылымының ақтаңдақ беттері ашыла бастады. Кеңес үкіметі кезеңіндегі тыйым салынған деректерді тарих сахнасына шығарып, өзіміздің тарихымызды терең біле бастадық. Осыған байланысты, Елбасымыз қабылдаған «Мәдени мұра» мемлекеттік бағдарламасы аясында шетел және көршілес елдердің мұрағаттарынан Қазақстан тарихына қатысты көптеген тың деректерге қолымыз жетіп, халқымыздың тарихында қордаланған көптеген өзекті мәселелер айқындала бастады.

Осыған орай, Отандық тарих ғылымының ащы да тұщы кезеңдерін бастарынан өткерген қазақ халқы ішінен саяси және қоғам қайраткерлері қалыптасты. Қазақ елінің егемендігі үшін күрескен, қоғамдық-саяси және ағарту-мәдени салаларында қызмет атқарған интеллигенция өкілдерін білу, зерделеу, келешек ұрпақ санасына сіңіру, біздің негізгі қағидаларымыздың бірі болып табылады. Қазіргі таңда тарих ғылымы аясында тұлғатану саласының маңызы арта түсуде. Ұлт лидері Н.Ә. Назарбаев «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты мақаласында «100 жаңа есім» жобасын әзірлеп елге таныстырды. Бұл жоба ерекшелігі – егемендік алған жылдарда табысқа жеткен, еліміздің әр өңірінде тұратын түрлі жастағы және сан алуан этнос өкілдерінің тарихына көз жүгіртуге мүмкіндік алдық [2, 26]. Яғни, жоғарыда аталып өткен жобаның негізгі түп-төркіні де тұлғатану саласына әкеліп соғады.

Тұлға ұғымына тоқталып өтетін болсақ, көптеген қазақ энциклопедиялары сан алуан анықтаманы береді. Осы ұғымға қатысты философия, саясаттану және әлеуметтану ғылымдары әр түрлі түсініктемелерді алға тартады. Бірақ, тарихшы ретінде, тұлға саласының тарих ғылымында орасан зор маңызға ие екендігін және атаулы сөзге тарихи тұрғыда анықтама беру болып табылады. Ең алдымен, орыс өкілінің белгілі тілтанушысы Ожегов С.И. орыс тілінің сөздігінде: «Человек как носитель каких-нибудь свойств, лицо. Личное присутствие, личное наблюдение» атап өтті [3, 763]. Яғни, белгілі бір адам, қандай да бір ерекшелігі бар, жеке көзқарасы қалыптасқан деп түсініктеме беруге тырысса, ал «Қазақстан. Ұлттық энциклопедиясында» «тұлға» ұғымына анықтама бере келе: «адамның сәби кезінен бастап, бүкіл өсіп-жетілу және тәрбие алу барысында қалыптасады»[4, 525], тұлғалық қасиеттердің бүкіл өмір сынағы берген ащы да тұщы өткелдерінен өтуі арқылы бойына сіңіре алады.

Отандық тарих саласында сан алуан ғалымдар зерттеулер жүргізіп, көптеген ғылыми еңбектерді дүниеге әкелді. Осының ішінде қазақ халқының белгілі ғалымы, профессор М. Қ. Қозыбаевтың «Тұлғалар тұғыры» атты еңбегінде тұлға ұғымына тоқтала келе, тұлға – интеллект, ақыл және парасат иесі екендігі, ол өткірлігімен, тапқырлығымен, көрегендігімен, қажымас күш-қуатымен, ақыл-парасатымен, басқаша айтқанда көсемдігімен, шешендігімен, әділдігімен, өз мүддесін ұлт мүддесімен ұштастыруымен және ұлтжандылығымен ерекшеленген жан деп

ғылыми тұрғыда анықтама берді [1, 4]. Аталмыш ғалым «тұлға» сөзіне тоқталып, ұғымның терең екендігін және тұлға болу үшін қандай қасиеттерді иелену керектігі жөнінде атап өтті.

Ал профессор Х. Әбжанов «Қазақстан: ұлттық тарих, идея, методология» атты ғылыми еңбегінде: «тұлға дегеніміз – өзіне тәуелді емес, объективті әлемдегі қажеттілікті (экономикалық, ғылыми, саяси, өндірістік, т.с.с.с.) практикалық–қолданбалық, теориялық–шығармашылық жаңашылдықпен шешкен немесе шешу жолын дұрыс нұсқаған әлеуметтік субъект» [5, 186]. Аталмыш ғалымның ғылыми тұжырымдамасы арқылы тұлғаның кез-келген дұрыс ақылмен шешу керектігі және тарихи мазмұнға ие ұғым ретінде түсіндірді. Қазақстанның белгілі профессоры Дүкенбаева З.О. «Әл-Фараби және Әл-Машани рухани дүниетанымы» атты ғылыми еңбегінде тұлғатану саласына жеке тоқталып анықтама беріп, тарих саласында терең ізі бар ұғым ретінде ғылыми тұжырымдамасын айқындап: «әр дәуірдің ерекшелігі жеке тұлғалар арқылы анықталады және тарихи тұлғаны заман тудырып, халық құрметіне бөлейді» деп түсіндіріп берді [6,9]. Яғни, қазіргі заманға дейінгі тарихымызда небір тұлғалар өмір сүріп, елін, жерін қорғауда аянбай тер төгіп, тарих беттерінде өшпес іздерін қалдырды. Тәуке хан, Әбілқайыр, Абылай хан, Кенесары хан, Әлихан Бөкейхан, Ахмет Байтұрсынұлы, Қошқе Кемеңгерұлы, және т.б. зиялыларымызды ел тәуелсіздігі жолында өз еңбектерін сіңірген және келешек ұрпаққа үлгі-өнеге көрсеткен зиялыларды атап өте аламыз.

«Тұлға» ұғымына көлемді зерттеу жүргізген Отандық ғалымдардың бірі Әбдіқадырова Т.Р. «Алаш және ұлт қайраткерлері» атты ғылыми еңбегінде аталмыш терминге байланысты зерттеу жұмысын жүргізді. Аталған еңбегінде «ұлттық тұлға» ұғымына мынадай анықтама берді: «ұлтының рухани қажетін өтейтіні және соған өзінің саналы ғұмырын арнайтын адам. Өркениет құндылықтарының иесі болған ұлттық тұлғалар әрқашан да халық, өз ұлты алдындағы рухани көсемдік қызметін адал атқарған тұлғалар» [7, 17]. Бұл ғылыми тұжырымдамаға зер салатын болсақ, халық алдында өз қызметін жоғары әділдікпен атқара білген және халықты қорғауда бірінші орынға қоятын көсем деп анықтама берді.

Отандық тарих саласында бірнеше еңбектерімен белгілі М. Асылбеков және З. Төленова «Академик М.Қ. Қозыбаев: ғұлама ғалым, ірі қоғам қайраткері» атты еңбегінде ерекше назар аударатын негізгі мәселесі тарихи тұлғатану» жанрына тоқталып: «тарихи тұлғатану (персоналистика) тарих ғылымының құрамдас бөлігі ретінде айрықша жанр болып табылады. Оның айырмашылығы – жеке тұлғаның ғұмырын және оның қызметін көрсету арқылы Отан тарихын зерттеудің жаңа бір бағыты» [8, 8]. Аталған тарих ғылымының жанры бойынша әр қайраткердің өмірін, қоғамдық-саяси қызметін және еңбектерін, зерттеп жүрген тұлға туралы көршілес және шетел мұрағаттарында құжаттарды тауып, Отан тарихымызда зерделеу болып табылады.

Ұлы Дала елінде қазақ халқының қалыптасу процесі XV ғасырдың аяғында қалыптасып, мемлекеттік деңгейдегі Қазақ хандығы құрылып жаңа даму серпініне көшті. Осыған орай, тарих беттерімізде өшпестей із қалдырған Қазақ хандығы құрылуының негізін қалаған Керей мен Жәнібек хандар болса, әлеуметтік-экономикалық саясаты жағынан күшейткен Қасым хан заманы, «алтын ғасыр» дәуірін орнатқан Тәуке хан және сыртқы елдермен үзбей байланыс жасап, көрегенділігімен және шешендігімен қазақ халқы арасында қолдау тапқан Абылай ханның және және басқа да тарихи есімдердің алатын орыны ерекше.

Қазақ халқы, небір талай қиындық кезеңдерді бастан кешірді. Әсіресе, XVIII ғасырда қазақ даласына сыртқы елдерден Жоңғар хандығы, Қытай империясы, Ресей самодержавиясы, башқұрттар, казактар көз тігіп, елдің байлығын талау мақсатында жаулап алу операцияларын жүргізді. Осының ішінде Жоңғар хандығының 1723-1727 жылдары аралығында зойқын шапқыншылықтарды жүзеге асыруының нәтижесінде, «алқакөл сұлама ақтабан шұбырынды» деген атпен Отандық тарихымызда өшпестей таңба қалдырды. Осы алпауытты соғыстарда Қазақ елін қорғап, ерліктің үлгісін көрсеткен батырларымызды, атап айтсақ, қанжығалы Бөгенбай, қаракерей Қабанбай, шапырашты Наурызбай, шақшақ Жәнібек және т.б.

XVIII ғасыр Қазақ елі үшін қиын-қыстау кезеңдердің бірі болды. Осы кезеңде тұлғалық қасиетімен ерекшеленген Әбілқайыр ханның саяси және дипломатиялық жолына тоқталып өтетін болсақ, аталмыш туралы кеңінен зерттеу жүргізген ғалым Қабдеш Жұмаділов «Қалың елім, қазағым..» атты ғылыми еңбегінің маңызы өте зор. Аталмыш еңбегінде: «Әбілқайыр – біреулер ойлап жүргендей героикалық тұлға емес, трагедиялық тұлға. Әбілқайырдың трагедиясы – өзінің қомағайлығынан қармақты алдымен қапқанында емес, көзінің тірісінде-ақ алданғанын сезіп, опық жеуінде», - деп өз пікірін мәлімдеді [9, Б. 8]. Бірегей ғалым Қабдеш Жұмаділов Әбілқайыр ханға байланысты берген бағасы өз дәлелдерімен пікірін білдірді. Шынтуайтында, қазақ әскерінің бас қолбасшысы Әбілқайыр хан билік еткен кезең өте қиын болды. Себебі, XVIII ғасырдың қиын-қыстау кезеңінде қазақ жеріне жоңғарлар, қытайлар, башқұрттар, казактар қауіп төндіріп тұрды. Көреген саясаткер Әбілқайыр өз кеңесшілерімен келісе отыра, Ресей империясына тек әскери көмек алу үшін аттанған болатын. Дегенмен, көптеген ғалымдардың зерттеу жұмыстары бойынша Әбілқайыр туралы бірнеше ғылыми еңбектер жарияланып, бірнеше көзқарастар пайда болды. Қазіргі таңда Әбілқайыр хан туралы зерттеу кеңінен жүргізіліп келеді-міс.

Отандық тарихта Қазақ елінің дипломатиялық саясатын дамытуда Абылай ханның рөлі ерекше. Аталған тұлғаға қатысты зерттеулер, мақалалар, диссертациялар көптеп шықты. Осыған орай, белгілі ғалым, профессор Т. С. Садықов «Абылай хан – Тәуелсіз Қазақстан мемлекеттігінің символы» атты зерттеу мақаласында XVIII қазақ елін жаулардан қорғану үшін Ұлы хан Ресей және Қытай сияқты терезесі тең екі алып мемлекетпен татулық, достық қатынас сақтап және қазақ әскерлерін жауларға қарсы бастарын біріктіріп, Алтай, Тарбағатай өңірлеріндегі қазақ қоныстарын қайтарып алуда зор рөл атқарды деп Отан тарихында ерекше бір орын алатын тұлға ретінде ғылыми тұжырымдама арқылы сипаттаса [10, 16], ал Отан тарихы ғылымында үлкен үлес қосқан ғалым, профессор Х. Әбжанов ғылыми еңбегінде былай деп көрсетеді: «Адам – өз заманының перзенті, әр ғасырда оза туатын дара тұлғалар болатынын да бекерлеу мүмкін емес. Егер өлмес мұра қалдыруымен заманынан оза тумаса, мындаған, жүздеген жыл ілгері де ғұмыр кешкен Аристотельді, әл-Фарабиді, Ұлықбекті бүгінде кім білер еді? Есімін мәңгіге қалдырған тұлғалардың жұлдызды шоғырына Абылай да енуі керек» деп өз бағасын берді [5, 215]. Шынтуайтын да, XVIII ғасырда өмір сүрген ірі қайраткерлердің бірі – Абылай хан. Аталмыш ханның бойында тұлғалық қасиеті толық қалыптасқан, елін, жерін қорғауда аянбай тер төккен, Отандық тарихта өз ізін қалдырған тұлғалардың бірі.

Ресей империясының қазақ даласына жасаған күштеу саясаты нәтижесінде қосылғаннан кейін қазақ халқы үшін өте ауыр кезеңдер басталды. XX ғасырға дейін қазақ халқының білімі жоғары деңгейде болмады-мыс. Себебі, Ресей империясының екі жүз жыл бойы қазақ даласын отарлауының нәтижесінде қазақ даласында қарсылықтар мен күрестер, көтерілістер, ереуілдер болып жатты. Яғни, көрші елдердің шапқыншылықтары, отаршылдық саясаттары қазақ елінің мәдениетін төменгі дейгейге жеткізді. Осыған орай, дүрбелең кезеңде Сырым Датұлы бастаған шаруалар, Исатай Тайманұлы мен Махамбет Өтемісұлы, Есет батыр мен Жаңқожа Нұрмұхамедұлы, Кенесары Қасымұлы бастаған алпауытты көтерілістерді айтуға болады. Қазақ даласында ұлт-азаттық қозғалыстың өрістеуі, жұмысшы қозғалысының пайда болуы сияқты еркіндік пен бостандық үшін күрестер жүріп жатты.

Қиын-қыстау заманда, қазақ жеріндегі отаршылдық саясаттың көріністері жаңа экономикалық саясат, ауыл шаруашылығын ұжымдастыру, индустрияландыру және т.б. отарлау саясатын көздейтін реформалар жасалды. Бұл процесте жұмысшы-шаруалар, қазақ еңбеккерлері, соғыстан оралған әскерилер өлкедегі ұлт-азаттық қозғалыстың өрістеуіне өз септіктерін тигізді. Осы кезеңді зерттеуші, тарихшы-ғалым Талас Омарбековтың «20-30 – жылдардағы Қазақстан қасіреті» атты ғылыми еңбегінде қазақ жерінде солақай саясаттың нәтижесінде жасалған Голощекин мен Сталиндік реформалардың нәтижелерін ғылыми тұрғыда терең талдаулар арқылы көрсетті. Аталмыш еңбегінде, ірі-бай шаруалар мүліктерін тәркілеу,

ауқатты шаруаларды тап ретінде жою, ұжымдастыру салдарынан шаруалардың ірі бас көтерулері, қазақ халқын күштеп отырықшыландыру, геноцид саясаттары орын алып, қазақ халқын ірі зардаптарға әкелгендігі жөнінде атап өтті [11, 318]. Орыс үкіметі тарапынан болған қисынсыз реформалар қазақ даласын көптеген қиындықтарға және ысыраптарға жол берді. Нәтижесінде, қазақ халқының ұлт болып жойылу қаупі үстінде тұрды.

Осыған орай, ХХ ғасырда елдің қамын ойлаған зиялылар қазақ халқын Ресейдің отарлық езгісінен босатуда, елді дамыған Тәуелсіз мемлекет етіп қалыптастыру бағытында саяси күрестерде құрбан болды. Алаш зиялылары сол кезеңдегі қоғамның негізгі өршіп отырған көптеген мәселелерді патша үкіметіне бірнеше рет өтініштерін жазып сынап отырды. Бірақ, Ресей империясы өкілдері, керісінше өз қитұрқы, отаршылдық саясаттарын жалғастырды. Қазақ халқының ұлттық санасын оятуда, бірлікке жеткізу мақсатында Алаш қайраткерлерінің Отан тарихымызда алатын орны өте зор.

Ең алдымен, тұлғатану бойынша ірі еңбек қалдырған Алаш зиялылардың бірі – Қошке Кемеңгерұлы. Қошке Кемеңгерұлы өзінің «Қазақ тарихынан» атты ғылыми еңбегінің IV тарауында патша үкіметінің қазақ жеріне жасаған отаршылдық саясаты және қазақ халқы мүддесін қорғаған қазақтың зиялы азаматтары Шоқан Уәлиханов, Абай Құнанбаев, Ыбырай Алтынсарин, Әлихан Бөкейхан секілді тұлғаларымыз туралы тың деректерді қалдырды. Соның ішінде Аталмыш алаш қайраткері 1924 жылы жарық көрген «Қазақ тарихынан» атты ғылыми еңбегінде: «үкіметтің қара қуғын жасаған күндерінде, айдауына да, абақтысына да шыдап, ел үшін басын құрбан қылған ат төбеліндей ғана азамат болды. Бұл топты баулыған – Әлихан. Әлиханның қазақ еліне істеген тарихи қызметі: әдеби тіл тууына себеп болды, өзіне ерген топты діни фанатизмге қарсы тәрбиеледі. Бұдан барып татардан аулақ салған қазақ ұлты туды» деп ерекше қайраткерлік тұлғасына, еңбегіне баға берді [12, 72]. Филология ғылымының докторы Сұлтан Хан Аққұлы «Әлихан Бөкейхан. Қазақ жерінің жоқшысы» атты ірі ғылыми еңбегінде Әлихан Бөкейханның тұлғалық қасиетіне тоқталып: «Әлихан қазақ хандары мен төресұлтанардың дәстүрлі отбасылық құндылықтарға сай әділдік пен ар-намысты ту етіп, тұлғалық қасиеттерді бойына сіңіре білді» деп өз ғылыми тұжырымын айқындады [13, 108]. Шынтуайтында, Әлихан Бөкейхан өз заманының озық ойлы азаматы және алаш жастарын оқу-білімге бейімдеп, елін, ата-балалар мұра етіп қалдырған жерді жаулардан қорғауда өте үлкен рөл атқарды.

Бүгінде Алаш зиялыларымыздың барлығы дерлік есімдері Отан тарихымызда А. Байтұрсынұлы, Ә. Бөкейхан, Ш. Қосшығұлұлы, М. Тынышпайұлы, Б. Қаратаев, Б. Құлман зиялылары секілді қайраткерлеріміз төл тарихымызда өшпестей із қалдырды. Осыдан кейінгі қайраткерлер ізін жалғастырған Смағұл Сәдуақасұлы, Қошке Кемеңгерұлы, Мағжан Жұмабаев, Сәкен Сейфуллиннің қазақ еліне жасаған еңбектерін, қоғамдық-саяси қызметтерін саралау және келешек ұрпақ санасына сіңіру болып табылады.

Қорытындылай келе, Отандық тарихтағы тұлға мәселесі, қазірдің өзінде толық зерттелмеді-міс. Тұлға ұғымына тарихи тұрғыда баға беру арқылы жаңа ғылым саласы ретінде одан әрі қалыптастырып дамыту болып табылады. Бүгінде отандық ғылымда әр тұлғаның өмірі мен шығармашылығын зерттеу және салиқалы ғылыми еңбектерін шырқау биігіне көтеру біздің, негізгі міндеттеріміздің бірі болып табылады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. М. Қозыбаев. Тұлғалар тұғыры. – Алматы: «ҚазАқпарат», 2009. – 3 б., 4 б.
2. Н.Ә. Назарбаев. Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру. – Астана, 2017. – 26 б.
3. Ожегов, С. И. Словарь русского языка. – Изд. 25-е. – Москва : 2001. – 763 с.
4. Ә. Нысанбаев. Қазақстан. Ұлттық энциклопедия. 7-том. – Алматы: Қазақ энциклопедиясы, 1999. – 525 б.

5. Х. Әбжанов. Қазақстан: ұлттық тарих, идея, методология. – Алматы: «Елтаным баспасы», 2014. - 186 б., 215 б.
6. Дүкенбаева З.О., Талғатбек М.М. Әл-Фараби және әл-Машани рухани дүниетанымы: Ғылыми басылым / Алматы: ССК, 2017. – 9 б.
7. Әбдіқадырова Т.Р. Алаш және ұлт қайраткерлері. Монография. – Тараз қ., 2014., -17 б
8. Асылбеков М., Төленова З. Академик М. Қ. Қозыбаев: ғұлама ғалым, ірі қоғам қайраткері / Алматы: «Елтаным баспасы», 2014. – 8 б.
9. Жұмаділов Қ. Қалың елім, қазағым...-Алматы: ЖШС «Қазақстан» баспа үйі», 2000. 368 б. – Б. 8.
10. Садықов Т.С. Абылай хан – Тәуелсіз Қазақстан мемлекеттігінің символы. Халық тарих толқынында. Ғылыми серия: мақалалар жинағы. Т.2. Құраст. Т. Шаңбай, А. Ибраева. – Астана: Фолиант, 2013. – 16 б.
11. Омарбеков Т. 20-30 – жылдардағы Қазақстан қасіреті: Көмекші оқу құралы. – Алматы: Санат, 1997. 318 б.
12. Кемеңгерұлы Қ. Үш томдық шығармалар жинағы. Зерттеулері, көркем шығармалары, мақалалар. / Құраст. Қамзабекұлы Д. – Алматы: «Ел-шежіре», - 2013, 384 б. – Б. 72.
13. Аққұлы С. Әлихан Бөкейхан. Қазақ жерінің жоқшысы. I том. – Астана: «Алашорда» Қоғамдық қоры, 2017. – 108 б.

УДК 93/94

МАГЖАН ЖУМАБАЕВ - ПОЭТ И ГРАЖДАНИН ВЕЛИКОЙ СТЕПИ

Кадырова Аида, Мукашева Асель, Есенбаева Зарина

sd_52@mail.ru

студентки 2 курса исторического факультета ЕНУ имени Л.Н.Гумилева
Астана, Казахстан

Научный руководитель – С.Д. Шаймуханова

2018 год – объявлен годом Магжана Жумабаева. В этом году исполняется 125 летие со дня рождения Магжана Жумабаева. Магжан Жумабаев родился в (1893 – 1938) и вырос в многодетной казахской семье. 1905—1910 гг. — учёба в медресе Петропавловска, где преподавали арабский, фарси, турецкий языки. 1910—1911 гг. — учёба в медресе «Галия» в Уфе, среди наставников — классик татарской литературы Галимжан Ибрагимов. В 1912 г. в Казани выходит его первый поэтический сборник «Шолпан» арабским шрифтом на казахском языке. Он получает известность среди казахской интеллигенции. 1913—1916 гг. — учёба в Омской учительской семинарии, где учится с Сакеном Сейфуллиным, заканчивает семинарию с золотой медалью. Большое участие в его судьбе приняли академик Григорий Николаевич Потанин, крупнейший поэт и ученый Мыржакип Дулатов и директор семинарии Александр Никитич Сидельников. Г. Н. Потанин после первых встреч с Магжаном предсказал, что юноша в будущем станет вторым Чоканом Валихановым. Предсказание великого ученого сбылось. Магжан Жумабаев впоследствии стал крупнейшим тюркологом, историком, лингвистом, педагогом в духе русской классической школы, автором учебников по казахскому языку и литературе, книги «Педагогика».

В 1917 году на Втором всекиргизском съезде в Оренбурге избран с Ахметом Байтурсыновым в комиссию по составлению школьных учебников.